תנ״ך · אחרונים · מנחת שי · נביאים

מנחת שי על שמואל א

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מנחת שי על שמואל א

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מנחת-שי-על-שמואל-א/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 9
פרק ד 10
פרק ה 11
פרק ו 11
פרק ז 13
פרק ח 13
פרק ט 14
פרק י 15
פרק יא 16
פרק יב 16
פרק יג 17
פרק יד 18
פרק טו 19
פרק טז 19
פרק יז 20
פרק יח 22
פרק יט 24
פרק כ 25
פרק כא 26
פרק כב 27
פרק כג 28
פרק כד 29
פרק כה 30
פרק כו 33
פרק כז 34
פרק כח 34
פרק כט 35
פרק ל 36
פרק לא 36

פרק א

פסוק א
ויהי. בתראה:

פסוק ג
חפני ופנחס. בספרים כ"י נמסר עליו לית חסר וגם בריש פרשת פינחס נמסר כלם מלאים בר מן אחד חסר חפני ופנחס ואין בזה מחלוקת בין מערבאי ומדנחאי ועיין בספר פענח רזא ריש פרשת פינחס ובדפוס ישן הפ"א במאריך ובשאר ספרים בגלגל לכן נראה לי שהשוא נע כקריאת כל שאר פינחס שבמקרא ומה גם כי זה עצמו דבן עלי נזכר פעמים רבות בספר זה בסימן ב' וסימן ד' וסימן י"ד ושמו יוכיח עליו ששוא נע ואף תרגומו דהכא ביו"ד ועיין מ"ש בפרשת ויצא על מלת גנבתי ובפרשת משפטים על מהרסס ובמאמר שכתבתי על המאריך:

פסוק ו
הרעמה. הרי"ש בדגש לתפארת, רד"ק בפירוש ובמכלול דף ע"ב וכן הוא במסורת:

פסוק ח
למה תבכי וגו'. שלשתם מלעיל והמ"ם בסגול ורפוי מכלול דף רס"ו:

פסוק ט
אחרי אָכְלָה. מקור בתוספת ה"א ואל"ף בקמץ חטוף והלמ"ד קמוצה והה"א רפה כן הוא בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים קדמונים וכן משמע בהדיא מפירוש רש"י ורד"ק ודין הוא קדמאה מן מלין דמשמשין חד א' וחד וא' ולית דכוותהון על פי המסורת וחברו וְאָכְלָה מצידי ובספרים שהלמ"ד בחולם טעות הוא וצריך להיות בקמץ והכי מוכח בגמרא דכתובות סוף פרק אף על פי ומדברי התוספות שם. והואיל דאתא לידי אימא ביה מלתא מפני ששמעתי לקצת מעיינים שקראו אָכְלֹה בחולם הלמ"ד כמו שמצאו בכמה ספרי הדפוס וטעות זה הביאם לפרש הגמרא והתוספות שלא כהוגן ואין דבריהם עולים בשמועה ולא נכונים בטעם ובגין דין לא טרחינן לאהדורי אפירושי דסיקי דלית בהון ממשא ולאפוקי שמעתא מדוכתא ברם הכי הוא לשישנא דהדין דרשה ופירושה: דרש ר' יהודא איש כפר נדורייא מנין שאין פוסקים יינות לאשה (פרש"י אין בית דין פוסקין לה יין שהיין מרגילה לתאות תשמיש) שנאמר ותקם חנה אחרי אָכְלָה בשלה ואחר שתה שָׁתֹה ולא שָׁתָת אלא מעתה אָכְלָה ולא אָכְלוֹ הכי נמי (ובעל חכמת שלמה הגיה אָכְלָה ולא אָכֹל). אכן מדשניה קרא בדבוריה קאמרינן מכדי בגווה קא אעסיק ואתי

מאי טעמא שאני ש"מ שָׁתֹה ולא שָׁתֹת פירשו בעלי התוספות ז"ל רבותינו הצרפתים אחרי כמו אָכְלָה מפיק ה"א משמע ואף על פי שלא אכלה כדכיתב ולא תאכל מכל מקום אית לן למדרש הכי ותקם חנה אחרי שעת אכילתה שהיה לה לאכול ואחרי שתה אלקנה וביתו חוץ ממנה שלא היה לה לשתות ולכך ויחשבה עלי לשכרה שתה ולא שתת מדלא קאמר ואחרי שתותה דומיא דאכילה שתלה בה אי נמי אחרי אָכֹל ואחרי שָׁתֹה כדכתיב אֶכֹל וּשְׁתֵה יאמר לך (משלי כ"ג:ז') ומדשני קרא בדבוריה דריש הכי כדמפרש לקמן אָכְלָה ולא אָכְלָה הכי נמי (בתמיה) וכי תדרוש כמו כן שאין פוסקים מזונות לאיש (סידור ל' יום לבעל חוב) מכדי בגוה קא עסיק ואתי דהא כתיב חנה בקרא וכתיב נמי אָכְלָה אם כן ליכתוב נמי שתותה או לא ליכתוב קרא בגוה וליכתוב אָכֹל וְשָׁתֹה. ויש לי לתמוה על רד"ק ז"ל שכתב ובעל הדרש שאמר שתה ולא שתתה לא דקדק ואחרי בקשת המחילה ממנו לא דקדק הוא בפעם הזאת שגם ר' יהודה ידע שמלת שָׁתֹה מקור והוא משמש ליחיד ולרבים ולזכרים ולנקבות ואם כן אף חנה היתה בכלל אך יצאת מן הכלל מדכתב קרא שָׁתֹה ושאני בדבוריה כדאמרן ומדכתיב ותבכה ולא תאכל פירשו אחרי אָכְלָה אחר שעת אכילתה של חנה והוכרחו לפרש ואחרי שָׁתֹה אחר ששהת השתיה לאחרים ולא לה מדשני קרא ומכאן שאין פוסקים יינות לאשה ותו לא מידי בהך שמעתא ומלתא אגב שיטפא אשמעינך שהספר המוזכר בדברי רד"ק בשרש קרב הנקרא בשם אָכְלָה וְאָכְלָה הוא ספר אחד ממסורת שהראשונה שבהם תחלתם בתרין מלין אלין אות אל"ף ורובן של מסורת אינן אלא מספר ההוא כמו שכתב ר' אליה המדקדק בהגהת שרשים שרש הנ"ל ובהקדמה השלישית לספר מסורת המסורת ועיין עוד מה שכתבתי ביחזקאל סימן ג' ותילים מזמור קי"ח:

פסוק טז

וכעסי. העי"ן בשוא לבדו וכתב רד"ק בשרשים שבכל הספרים המדוייקים הוא בסמ"ך ורבינו יונה כתב שהוא בשי"ן שמאלית כמו לו שקול ישקל נעשי (איוב ו':ב') ואחרים עכ"ל. גם אני מצאתיו בנסחה כ"י בשי"ן שמאלית אכן כפי המסורת יש להכריע כגירסת הספרים שהוא בסמ"ך שבמערכת אות הכ"ף נמסר כעש ד' כתיב שי"ן בלישנא ואין זה ממניינם:

פסוק יז

את שלתך. חסר אל"ף ובאגדת שמואל שלחך כיתר אמר לה הבן הזה שאת עתידה להעמיד הרבה שלל הוא עתיד לשלול בתורה ע"כ. ורש"י פירש חסר אל"ף לדרוש

בו לשון בנים כמו ובשליחה היוצאת. ועיין עוד בכלי יקר ובראות הצובאות לאלשיך ומסורת הברית הגדול סימן תתקס"ג:

פסוק יט

וישכמו בבקר. בספרים מדוייקים חסר יו"ד וכן במסורת וישכמו ב' חסר וסימנהון וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר (במדבר מ' י"ד) ויהי ביום השביעי וישכמו כעלות השחר (יהושע ו':ט"ו) וכל שמואל דכוותה. לישנא אחרינא וישכמו ג' חסר וסימן ויעלו אל ראש ההר ויהי ביום השביעי. ושמואל ע"כ. וכל ספר שמואל חשיב כחד כך הם הגרסאות הנכונות במסרות כ"י והמסרה שנסדרה במקרא גדולה פרשת שלח לך משובשת:

פרק ב

פסוק ג

אל תרבו תדברו. התי"ו רפה ועיין מ"ש בפרשת וארא על פסוק אתה תדבר:

ולא נתכנו. ולו קרי ובאגדת שמואל ולו נתכנו עלילות אין אנו יודעין אם לו נתכנו עלילות אם עלילות שאינן מכוונות לו תלמוד לומר יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו:

פסוק ה

חדלו. הלמ"ד בדגש לתפארת מכלול משקל פָּעֵל:

פסוק ט

חסידו. חסידיו קרי וביומא פרק אמר להם הממונה אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן אפילו בשביל צדיק אחד עולם מתקיים שנאמר וצדיק יסוד עולם ר' חייא בר אבא דידיה אמר מהכא רגלי חסידיו ישמור חסידיו תרתי משמע אמר ר' נחמן בר יצחק חסידו כתיב ע"כ. ובספר הזוהר פרשת וירא דף קי"ב חסידו כתיב חד ודא אברהם דקב"ה נטיר ליה תדיר ולא אעדי נטירו מיניה לעלמין וכו' ובמדרש תנחומא דריש ליה נמי על אברהם כשרדף אחר המלכים דבר אחר זה יעקב שנאמר לו הנה אנכי עמך ושמרתיך ובאגדת שמואל זה יוסף ועיין כלי יקר:

פסוק י

מריבו. מריביו קרי ובאגדת שמואל אמר ר' אבא בר כהנא אם חד הוא יפול ואם תרין אינון יפלון עיין כלי יקר ובספר הזוהר פרשת ויקרא סוף דף י"ט:

עלו. עליו קרי ובאגדת שמואל אמר ר' אבא בר כהנא אם עולים הם לשמים משם אני מרעים בקולי ומורידם עיין כלי יקר:

פסוק טז

ואמר לו. לא ק' כן הוא בספרים כ"י מדוייקים וכן כתב רד"ק כתוב בוא"ו וקרי באל"ף ע"כ. ותרגומו שבמקרא גדולה ואמר ליה אבל במקרא מויניציאה שנת רע"ח מתורגם ואמר לָא ועוד עתיד אני לכתוב מזה בישעיה מ"ט בס"ד:

פסוק יט

והעלתה לו. הה"א והעי"ן בפתח ורפי הלמ"ד ומלרע כי הטעם בתי"ו כמו שכתוב במכלול דף קנ"ז:

פסוק כב

אשר ישכבון. בירושלמי פרק בתרא דכתובות ופרק קמא דסוטה ישכיבון כתיב שהיו הנשים מביאות קיניהן לטהר לבתיהן והיו משהין אותן הקב"ה מעלה עליהן כאילו הן שוכבין אותן. ופירש היפה מראה ישכיבון כתיב שהוא לשון הפעיל כאילו אחרים השכיבום עם הנשים והיינו מה שהעלה עליהם הכתוב כאילו שכבו להעניש אף על פי שהם לא עשו אי קשיא דבכל הספרים לא כתוב אלא ישכבן בלא יו"ד והיכא כתיב ישכיבון ואולי כן היה בספריהם ובדרך שכתבו התוספות בפרק במה בהמה גבי מעבירם כתיב שפעמים הגמרא חולקת על ספרנו ע"כ לשונו. ולא ידענא מאי דריש על יו"ד דבתר כ"ף דהך דרשא גופא איתא בבבלי בפרק במה בהמה גבי כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו שכבום והכי איתא בבראשית רבה פרשה פ"ה ובאגדת שמואל פרשה ז' ולא גרסינן ישכיבון כיתב כדגרסינן בירושלמי ואמרינן תו התם בבבלי גופא אמר ר' פנחס לא חטא וכו' שהכתוב ייחסו לשבח ופריך אלא הא כתיב ישכבון אשר ישכבן כתיב ע"כ. ואפילו ר' דסבירא ליה יש אם למקרא כלומר דבתר קרייא אזלינן דהיא עיקר נדרש בריש פרק קמא דסנהדרין אשר ירשיעון אלהים תרי משמע, ונאמר אלהים למטה שהוא ירשיעון אלהים. ונאמר אלהים למעלה עד האלהים יבא מה למטה שנים אף למעלה שנים ואין בית דין שקול מוסיפים עליהם עוד אחד הרי כאן חמשה שיגמר הדין בשלשה ורבנן פליגי עליה ואמרו (ירשיעון כתיב) הכא אפילו רבי מודה משום דקרא מוכח דפנחס לא חטא שייחסו הכתוב:

פסוק כד

מעברים עם ה'. בכל הספרים המדוייקים חסר יו"ד אחר הבי"ת וכן ראוי על פי המסורת שהוא חד מן ח' חסר בלישנא פירוש חסר אחר הבי"ת וסימן נמסר ביהושע סימן ד' במסרה גדולה והוא מלא אחר הרי"ש ובספר אחר דפוס ישן מעבירם כתיב והכי איתא באגדת שמואל ודריש מיניה לנשיא שחטא דמעבירים אותו כדאמרינן בירושלמי דסנהדרין פרק כהן גדול. וכן הגיה בעל אות אמת באגדת שמואל מעבירם עם ה' מעבירם כתיב מעבירין אותו ומחזירין אותו ובבבלי פרק במה בהמה דרשינן דחפני לבד חטא ולא פינחס דפרכינן התם והא כתיב מעבירים אמר רב הונא בריה דר' יהושע מעבירם כתיב וכתב שם רש"י ז"ל שבספרים מוגהים כתיב מעבירים וגם במסורת הגדולה במקום שמנויים שם כל התיבות דלא כתיב בהן יו"ד וקורין לא נמנה זה. והתוספות כתבו שהגמרא שלנו חולקת על ספרים שלנו שכתוב בהן מעבירים וכן מצינו בירושלמי פרק קמא דסוטה בשמשון כתוב אחד אומר וישפט את ישראל בימי פלשתים ארבעים שנה (שופטים ט"ז:ל"א) וכתוב אחד אומר והוא שפט את ישראל עשרים שנה (שופטים ט"ז:ל"א) אמר ר' אחא מלמד שהיו הפלשתים יראים ממנו עשרים שנה לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו עשרים שנה בחייו ובכל הספרים שלנו כתוב עשרים שנה גם בשופטים ט"ו עכ"ל. וכן כתב בעל יפה מראה וכן הוא בבמדבר רבה פרשה י"ד ובעל כלי יקר טרח לפרש הירושלמי באופן שלא יהיה נגד הספרים ע"ש. ובהקדמת מקרא גדולה ומ"ש בפרשת בא על פסוק ונתנו על שתי המזוזות ובפרשת נשא על כלות משה ובסוף פרשת מצורע אצל והנושא אותם יכבס בגדיו:

פסוק כה

ופללו. למ"ד עי"ן הפעל רפה:

מי יתפלל לו. מתחלפת יִתְפַּלֵל לו:

פסוק כח

לעלות על מזבחי. במקרא גדולה מסור עליו ב' מטעים פירש דמטעים ביה דסבירין להעלות כי כן משפטו כמ"ש רד"ק וחברו נראה לי שהוא לעלות עמים תחתיו (איוב ל"ו:כ') וכן מתורגם בשניהם לאסקא:

פסוק לג

ולאדיב. בכל ספרים שלפנינו האל"ף בשו"א ופתח שלא כדברי רב פעלים שכתב ובנוח הפ"א אל"ף מהמבטא וְלַאדיב את נפשך ע"מ לַשְׁמִיד מעזניה (ישעיה כג, יא) מן השלמים:

פרק ג

פסוק ב

ועינו. ועיניו קרי:

החלו. הלמ"ד בדגש:

פסוק ג

ושמואל שכב בהיכל ה'. הקשו בפרק עשרה יוחסין והלא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד אלא נר אלהים טרם יכבה בהיכל ה' ושמואל שוכב במקומו פירוש ושמואל שוכב בהיכל ה' חדא מילתא משמע ועל כרחך מפסקינן ליה ושמואל שוכב במקומו בבית משמר הלוים שהיו שומרים את הבית וכן תרגום יונתן בעזרת ליואי והיכל אנר קאי שהמנורה היתה בהיכל משכן שילה ע"כ פירוש רש"י ז"ל. ועיין עוד בפירוש על הפסוק ובכלי יקר. ולפי דרכנו למדנו מעלת הטעמים שהאתנח מפריד תיבת שכב מתיבת בהיכל כדי שלא יובן שהיה שוכב בהיכל ה':

פסוק ח

שמואל בשלישת. בספרים מדוייקים חסר יו"ד תניין והוא חד מן ד'ק דכתיבין כן על פי המסורת וסימן במסרה גדולה פרשת פינחס:

פסוק י

ויתיצב. בדפוסים אחרונים הצדי"ק בצירי ובדפוסים ישנם וגם בכמה ספרים כ"י מדוייקים בפתח ובספר אחר ישן כתוב יד גם בדפוס ישן בקמץ:

שמואל שמואל. חד מן ד' שמות מכופלים וכולם צדיקים גמורים וכבר הארכתי בזה הענין בפרשת ואלה שמות על משה משה:

פסוק יג

ככי מקללים להם בניו. זה אחד מן י"ח פסוקים שהם תיקון סופרים והיה לו לומר מקללים לי אלא שכינה הכתוב רש"י ורד"ק ומדרש ילמדנו ומכילתא פרשת בשלח ומסורת ופירוש תקון סופרים אבאר בעזרת האל בזכריה ב':

פסוק טז

ויקרא עלי את שמואל. בספר אחד כתובת יד קדמון כתוב אל שמואל וכן הוא בקונקורדאנציאה ואף בדפוס ישן מתורגם לשמואל אכן בשאר ספרים כתוב את כתרגומו ית:

פסוק יח
בעינו. בעיניו קרי:

פרק ד

פסוק ג
וישענו. בספרים מדוייקים חסר דחסר ובמסורת ג' וסימן נקחה אלינו. אל תחרש ממנו (שמואל א' ז'). קוינו לו ויושיענו (ישעיה כ"ה). ובמסרה גדולה נמסר כאן ויושעינו ג' ב' מלאים וא' חסר וכו' קדמאה חסר אבל בישעיה סימן כ"ה נמסר בסמרה קטנה ג' ב' חסר ואחד מלא וכן בספרים מדוייקים תרתי דשמואל חסר דחסר וחד דישעיהו מלא דמלא:

פסוק ו
מה קול התרועה. מה שנמסר במסורה גדולה כ"ד וכל דסמיך לאחה"ע כוותיה וכו' רצה לומר וכל דסמיך לחי"ת ועי"ן כמ"ש בפרשת נצבים. וכך צריך לומר לקמן על מה קול ההמון:

פסוק ז
ויראו הפלשתים. היו"ד במאריך ועיין מה שכתבתי בסימן ז' בפסוק ויראו מפני פלשתים:

פסוק יג
יך. יד קרי:

פסוק יז
המבשר. ברוב הספרים הה"א במאריך ובלא דגש במ"ם:
נס ישראל לפני פלשתים. כן כתוב לפני לא מפני כמו שמצאתי בס"א כ"י וכמו שנרשם בדפוס ישן:
וארון האלהים נלקחה. למעלה אומר נלקח לשון זכר וכאן נלקחה לשון נקבה ובאגדת שמואל חששה מדן הדין כנקבה:

פסוק יט
כי נהפכו עליה צריה. בסגול הה"א וקל הפ"א על פי המסורת כמ"ש בדניאל סימן יו"ד וכן במכלול דף ע"ב ובשרשים:

פסוק כ
וכעת. בכ"ף:

מותה. בשרק וכן במסורת עד יום מותה (שמואל ב ו׳:כ״ג) מלאפים וחד קבוץ פום וכעת מותר וסימניך דאית לה בנין שרקא דלית לה בנין חלמא:

פרק ה

פסוק ג

וישכמו אשדודים ממחרת. חסר יו"ד וכן וישכמו בבקר שבסמוך וכמו שכתבתי בסימן א׳:

פסוק ו

אל האשדודים וישמם. כן כתיב אל לא על והתרגום הוא דרך פירוש:

ויך אתם בעפלים. בטחרים קרי ובספרים כ"י אין בבי"ת מאריך ויש דגש בעי"ן להורות על דגשות הטי"ת וכן הכו בעפלים שבסמוך:

פסוק ז

ויראו אנשי אשדוד. בספרים מדוייקים אין ביו"ד מאריך וכן ראוי כי מן ראה הוא וכן ת"י וחזו:

פסוק ט

וישתרו להם. כתוב בשי"ן שמאלית כמו בסמ"ך רד"ק וכן כתב רש"י כמו ויסתרו שהרי הוא במסורת מן הכתובים שי"ן ומפורשים בלשון סמ"ך מכת בית הסתרים עכ"ל. ותמהני שבהושע ב' נמסר במסרה גדולה מלין דכתיבין שי"ן וקריין סמ"ך ואין זה מהם:

להם עפלים. טחורים קרי והעי"ן בשוא לבדו:

פסוק יא

מהומת מות. בנסחאות כ"י ודפוסים ישנים הה"א במאריך:

פסוק יב

הכו בעפלים. בטחרים קרי:

פרק ו

פסוק ד

עפלי. טחרי קרי והעי"ן בשוא לבד:

פסוק ה

עפליכם. טחריכם קרי והעי"ן בשוא לבד:

פסוק ז
עגלה חדשה אחת. האלף בסגול והחי"ת בקמץ בנסחאות כ"י מדוייקות ודפוסים ישנים ובדפוסים אחרונים כולו פתוח וכן מצאתי בס"א כ"י ומוטעים הם שהרי במסורת פרשת בשלח על צנצנת אחת נמסר ו' פחתין זקפין ולית דין מנהון ועיין במכלול דף רנ"ה:

פסוק יא
ואת צלמי טחריהם. כתוב במסורת טחרים דכתבן טפלים ו' בקריאה וחשיב להו התם ובתר הכי קאמר וב' כדקריין כן כתבן וסי' ואת צלמי טחריהם ואלה טחרי הזהב. ובהקדמת מקרא גדלה הקשה המגיה מהא דגרסינן במגילה פרק הקורא את המגילה עומד תנו רבנן כל המקראות הכתובים בתורה לגנאי קורים אותם לשבח כמו ישגלנה. ישכבנה. בעפלים. בטחרים. ובמסורת לא מנוי כי אם ו' דכתיב בעפלים וקרינן בטחרים וכו'. וסוף דבריו כתב דלא ידע לתרוצי אלא דאורחיה דתלמודא לפלוגי על המסורת עד כאן לשונו. ולי נראה דעיקר קושיא מעיקרא ליתא ואילו השמיע המקשה לאזניו דברי רבותינו ז"ל לא היה קשיא ליה מידי דעד כאן לא אמרינן בגמרא אלא שכל המקראות הכתובים לגנאי קורין אותו לשבח כמו ישגלנה שיותר מפורסם בנשים משגל ממשכב וכן עפלים לשון מפורש לגנאי יותר מטחרים כמו שפירש רש"י בגמרא אבל השנים הטחרים למעלה הנכתבים בפסוק בלשון טחרים יוצאים מכלל חבריהם שנקראים ונכתבים לשבח ואין בהם שום גנאי ואם ישאל השואל מה נשתנו שנים אלו מכל האחרים אשיב כי אחר שהושמו אצל הארון שנה הכתוב בעבור קדושתו וכנה אותם בלשון נקייה וזהו טעם לשבח לעניות דעתי:

פסוק יב
וישרנה הפרות. עיין מה שכתבתי בפרשת ויצא על ויחמנה הצאן ומדלא קאמר ותישרנה דרשו רבותינו ז"ל בבראשית רבה פרשה כ"ב סימן ו' שהיו הולכות בדרך ישרה. ודרשוהו עוד על פנים אחרים ע"ש. וביפה תואר סימן ו:

פסוק יד
ויבקעו. הקו"ף דגושה:

פסוק יז
ואלה טחרי הזהב. ב' כתיבי וקרי בענין כמו שכתבתי למעלה:

פרק ז

פסוק ו
ויאמרו שם חטאנו לה'. ירושלמי פרק סדר תעניות כיצד. ויאמר שמואל חטאנו לה' אמר רב שמואל בר רב יצחק לבש שמואל חלוקן של כל ישראל וכו' וכתב בעל יפה מראה אם אין טעות בגירסא יש לומר דאף על גב דויאמרו שם חטאנו כתיב משום דשמואל לבש חלוקן וכו' כדבסמוך חשיב ליה כאילו שמואל הוא האומר חטאנו אבל הנראה דטעות סופר הוא ולא גרסינן אלא ויאמרו שם חטאנו והכי איתא באגדת שמואל:

פסוק ז
ויראו מפני פלשתים. כתוב במכלול דף קל"ג שהוא ביו"ד האית"ן לבד וצריך להמשיך האותיות הנוספות יִיראו תִיראו להורות על היו"ד פ"א הפעל תהיה כתובה או לא כתובה צריך להורות עליה בקריאתה:

פסוק ח
מזעק. הזי"ן דגושה:

וישענו. חסר דחסר כמ"ש לעיל סימן ד':

פסוק ט
ויעלה. ויעלהו קרי ובפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כד:) אמר ר' אדא בר אהבה מנין לעולת נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד שנאמר ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה ויעלהו לשון זכר משמע אמר ר' נחמן בר יצחק ויעלה כתיב:

פסוק יז
ושם שפט את ישראל. רבינו יונה בספר הרקמה מנה זה עם הזרים שבאו בקמץ שלא בהפסק ובמסורת לית קמץ וכל שום גבר דכוותיה:

פרק ח

פסוק א
את בניו שופטים. בלא מאריך בשי"ן:

פסוק ג
בדרכו. בדרכיו קרי:

ויטו אחרי. בחיר"ק היו"ד:

פסוק ה
שימה לנו. כ"כ:

פסוק יא
ורצו. מלרע שלא כמנהג:

פסוק יד
שדותיכם. בלא מאריך בדל"ת:

פסוק יט
ויאמרו לא. הלמ"ד דגושה על פי המסורת כמ"ש בפרשת וירא סימן י"ט:

פסוק כ
מלחמתינו. ס"א מלחמתנו חסר:

פרק ט

פסוק א
מבן ימין. מבנימין קרי מלה אחת וכתיב שתי מלות:

פסוק ד
בארץ שלשה. בספרים כ"י מדוייקים מלעיל וחסר וחברו מוכיח עליו ואיש בא מבעל שלשה (מלכים ב ד׳:מ״ב) והם ב' חסרים על פי המסורה:

פסוק ו
בוא יבוא. בספרים כ"י מדוייקים שניהם מלאים ו' ואל"ף ועיין מ"ש בסוף פרשת בשלח על פוסק עד בוא השמש:

נלכה שם. השי"ן דגושה:

פסוק י
לכה נלכה. כן כתיב נלכה לא ונלכה בוי"ו וזה ברור ממסורת הגדולה דחשיב הדין פסוקא באלפא ביתא מן תרתין תיבותא לא נסבין וא"ו בריש תיבותא ומטעין אינשי בהון:

פסוק כו
וישכימו. כל ספרא חסר כמ"ש בסימן א':

ויהי כעלות. בכ"ף:

הגג. הגגה קרי:

פרק י

פסוק ג
נבל יין. ברוב ספרים מדוייקים שאצלנו בחמש נקודות. ובשרשים ואחד נשא נבל יין בשש נקודות ויש ספרים בחמש נקודות ע"כ:

פסוק ה
אחר כן תבא גבעת. בדפוסים אחרונים כתוב מבוא אל גבעת ובדפוסים ישנים וספרים כ"י מדוייקים ליכא מלת אל וכן הוא במאיר נתיב:
ויהי כבאך. במקצת ספרים הכ"ף דגושה ובמכלול דף ק"ז נמנה עם הרפין ועיין מ"ש בתילים סימן קמ"ז:
ופגעת. בשני גרישין:

פסוק ז
תבאינה. יתיר יו"ד:

פסוק ח
תוחל. במקצת ספרי הדפוס חדשים החי"ת בחירק ובישנים בצירי וכן הוא בכל כ"י:

פסוק יא
מאתמול. במקרא אחת דפוס ישן וגם במקרא כ"י מצאתי האל"ף בסגול והתי"ו רפה אכן בשאר ספרים האל"ף בחירק והתי"ו דגושה וכן כתב רד"ק בפירושו ושרשים ומכלול דף רכ"ט:
עם נביאים נבא ויאמר העם. במקצת ספרים יש פיסקא באמצע פסוק:

פסוק יב
עלן כן היתה למשל הגם שאול בנבאים. בספרים מדוייקים חסר יו"ד קדמאה וכן נמסר עליו:

פסוק כא
למשפחתו. למשפחתיו קרי:
ויבקשהו. הקו"ף רפה:

פסוק כב
הלם איש | ויאמר. פסקא במצעות פסוק:

פסוק כד
הראיתם. בדגש הרי"ש על פי המסורת ועיין במכלול דף ע"ב ודף ס"א:

פרק יא

פסוק ב
ויאמר אליהם. בספרים מדוייקים מלא יו"ד:

פסוק ו
בשמעו. כשמעו קרי והוא חד מן י"ד מלין דכתיב בי"ת וקריין כ"ף וסימניהון בריש הושע במסורה גדולה:

פסוק ז
אחרי שאול ואחר שמואל. בס"א כ"י ובדפוס ישן כתוב ואחרי שמואל וכן נרשם מבחוץ בדפוס אחר להורות על חילוף זה ובשאר ספרים כתיב ואחר:

פסוק ט
בחם. כחום קרי והוא חד מן מלין דכתיבין בי"ת וקריין כ"ף:

פרק יב

פסוק ה
ויאמר עד. י"ב דסבירין ויאמרו ובאגדת שמואל סוף פרשה י"ד ויאמרו עדים אין כתוב כאן אלא ויאמר עד אמר להן הקב"ה אתם מעידים עליו על מה שבגלוי ואני מעיד עליו על מה שכבסתר ובמסכת מכות פרק אלו הן הלוקין אמר רבי אליעזר בג' מקומות הופיע רוח הקודש בבית דינו של שם ובבית דינו של שמואל ובבית דינו של שלמה וכו' בבית דינו של שמואל דכתיב הנני ענו בי וגו' ויאמר עד ויאמרו מיבעי ליה יצאת בת קול ואמרה אני עד וכן בבראשית רבה פרשה פ"ה סימן י"ג ע"ש ביפה תואר ובמורה מקום:

פסוק ו
את אבותיכם. אמר המגיה קצרה נפשי מאד בראותי רוב החילופים על כל אבותיכם שבשמואל ורוב הספרים אינם עולים בסגנון אחד דזה בכה וזה בכה ולית חד מנהון דאזיל בתר מסורת דאיתא במערכת א"ב ומה לי לעשות עוד אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני על כן בחרתי להדפיסם כמו שנמסרו במסרא רבתא וזה לשונו שמואל כולם מלאים במ"ב חסרים וסימן ואשפטה אתכם לפני. כאשר בא יעקב מצרימה קדמאה דפ'. ואם שגיתי הבינו לי ע"ש):

פסוק ח
וישבום במקום הזה. בספרים כ"י חסר יו"ד וכן הוא בדפוס ישן ועיין מ"ש בשמואל א' ל':

פסוק י
ויאמר. ויאמרו קרי:

פסוק כד
אך יראו. חד מן ג' שהאל"ף נחה כמ"ש בסוף יהושע:

פרק יג

פסוק ב
במכמש. בספרים כ"י מדוייקים כולם שבענין בשי"ן שמאלית כמ"ש בישעיה י'. ובעזרא סימן ב' ונחמיה סימן ז' כתיב אנשי מכמס בסמ"ך נמסר עליהם ב' כתיב סמ"ך:

פסוק ה
בית און. כן כתיב בספרים כ"י בלא מקף:

פסוק ו
כי נגש העם. בשי"ן שמאלית וכן תרגם יונתן ופירש רד"ק:

פסוק ח
וייחל. ויוחל קרי:

פסוק יט
אמר. אמרו קרי:

פסוק כא
והיתה. הוא"ו בגעיא:

ולהציב הדרבן. בספרי הדפוס וגם בכ"י הבי"ת בקמץ ורד"ק כתב בפירוש ומכלול דף רכ"ג ושרשים שכלו קמץ לבן נפתלי ולבן אשר הבי"ת בפתח ולשניהם הדל"ת מעמדת בגעיא עכ"ל. וראיתי ספרים אחרים מדפוסים ישנים משונים בנקודות אלו והם דלא כמאן ועיין מ"ש בפרשת תצוה על וישפה:

פסוק כג
מעבר מכמש. כולם שבענין בשי"ן סמאלית כמו שכתבתי למעלה:

פרק יד

פסוק ג
איכבוד. ברוב ספרים כ"י חדא מלה ובתרסא לא בפסק:

פסוק ח
הנה. כתב בעל מכלל יופי שהוא מלעיל והנו"ן בסגול ובדגש עכ"ל וכן ראיתי בדפוסים ישנים וספרים מדוייקים כ"י:

פסוק יב
ונודייעה אתכם דבר | ויאמר יונתן וגו'. במקצת ספרים יש פיסקא באמצע פסוק:

פסוק יד
מענה. העי"ן בחטף פתח:

פסוק טו
חרדה במחנה. בס"ס הבי"ת רפה שהקדמא אינו טעם מפסיק:

פסוק יט
הלוך ורב | ויאמר שאול וגו'. פיסקא באמצע הפסוק:

פסוק כד
ואיש ישראל נגש. בשי"ן שמאלית וכן ת"י אידחיק וכן פירשו כל המפרשים וכן הוא לפי המסורת שכתבתי בישעיה כ"ט:

פסוק כז
ביערת. ברוב הספרים העי"ן בשוא לבדו:
ותראנה. ותארנה קרי:

פסוק לב
ויעש. ויעט קרי והיו"ד פתוחה כמ"ש בסימן כ"ה מזה הספר:
*שלל. השלל קרי:

פסוק לג
חטאים. הטי"ת בחירק והאלף נחה כמו קראים אל ה':
גלו אלי. הלמ"ד דגושה בספרים מדוייקים:

פסוק לד
לאכל אל הדם. בדפוס עם פירוש אברבנאל וגם במקצת ספרים כ"י כתיב על הדם:

פסוק לו
ונבזה. הוא"ו בגעיא:
בעיניך עשה | ויאמר הכהן. פיסקא באמצע פסוק:

פסוק מז
בכל איביו. הבית בגעיא:
איביו. אין באלף מאריך:

פרק טו

פסוק א
למשחך. השי"ן בקמץ רחב והחי"ת בחטף קמץ
למשחך. השי"ן בקמץ רחב והחי"ת בחטף קמץ במקצת ספרים וספרים אחרים החי"ת בחטף פתח ובס"ס אין מאריך בשי". ורד"ק כתב בפירושו ובשרשים שהשי"ן בקמץ רחב והחית בחטף קמץ וכן במכלול דף מ' ובלוית חן ס"ו פ"ג ובספר דקדוק ישן כתוב לעולם לא יבא חטף פתח אחר חטף קמץ בסמוך חוץ מאחד לִמְשָׁחֵךְ למלך דשאול ע"כ:

פסוק ו
פן אספך עמו. במקצת ספרים יש מאריך בסמ"ך ובס"ס המדוייקים הוא באל"ף ובמסורת כ"י אספך ג' מסר וסימן ויאמר שאול אל הקיני. לכן הנני אספך על אבותיך דיאשיהו במלכים. וחברו דדברי הימים עד כאן. והשנים אחרים הם בלא מאריך בסמ"ך בכל הספרים שמע מינה דכי הדדי נינהו חדא קריאה אית לכולהו. ועיין מה שאכתוב במאמר המאריך:

פסוק טז
ויאמרו לו דבר. ויאמר קרי:

פסוק כב
החפץ לה' בעלות וזבחים כשמע. מלת כשמע בכ"ף:

פרק טז

פסוק ד
ויבא בית לחם. הלמ"ד בקמץ מפני ההפסק בכל ספרים כ"י וגם ברוב ספרי הדפוס. ובמקצת דפוסים בסגול ואין לסמוך עליהם:
ויאמר שלם בואך. זהו אחד מאותם דסבירין ויאמרו מסורת שופטים י"א:

שלם בואך. עיין מ"ש בשמואל י"ח:

פסוק י
לא בחר ה' באלה. ב' במסורת בקמץ הבי"ת ואידך לא אוכל ללכת באלה דויחגור דוד לקמן סימן י"ז:

פסוק יב
וטוב ראי | ויאמר וגו'. במקצת ספרים פיסקא באמצעות פסוק:

פסוק טו
מבעתך. בחיריק העי"ן ובדגש התיו ודקדוק המלה עיין במכלול דף ע"ה וגם המכלל יופי העתיק דבריו:

פסוק יז
והביאותם. בספרים כתובי יד וקצת דפוסים ישנים בוא"ו אחר האל"ף:

פרק יז

פסוק א
ויאספו פלשתים. הפ"א רפה:

ויאספו שבה. בספרים מדוייקים חסר וא"ו בין שין לכ"ף ומסרה רבתא אתיא כוותייהו ואידך דבפסוק מלא וא"ו:

פסוק ז
וחץ חנית. וע"ץ קרי ובסוטה פרק משוח מלחמה דרשו רבותינו ז"ל על הכתוב עדיין לא הגענו לחצי שבחו של אותו רשע. ובשמואל ב' כ"א כתוב וע"ץ חניתו כמ"ש שם וכן בד"ה א' ב'. ועיין מ"ש בסוף פרשת דברים:

פסוק ט
והכיתיו. אמר המגיה ברוב ספרי הדפוס חסר יו"ד קדמאה אבל במסורה גדולה ערך הך נמסרו והכיתיו ג' ב' חסר ואחד מלא ולא מסיימי הי ניהו המלא אבל מדחזינא בכל ספרי דב' דלקמן חסרים אינון אשתמע מינייהו דדין מלא וכן אשכחנא בקצת ספרי ע"כ):

פסוק יא
ויחתו ויראו מאד. מלת ויראו היו"ד במאריך:

פסוק יז
אופת הקליא. חד מן י"ב מלין דכתיבין אל"ף בסוף תיבותא ולא קריין מסורת ריש פרשת שלח לך ודניאל ג':

פסוק כ
המעגלה. ברוב ספרי הדפוס וכתובי יד מלעיל הזקף בגימ"ל:

פסוק כג
ממער*ות. ממערכות קרי. וכן נדרש בסוטה סוף פרק משוח מלחמה כתיב ממערות וקרינן ממערכות תני רב יוסף שהכל הערו באמו והכי איתא במדרש רות רבתי פרשתא ב' אבל בספר הזוהר פרשת בלק דף ר"ו כתוב שם. והיינו דכתיב ממערכות פלשתים אל תיקרי ממערכות אלא ממערות דומה שהוא כתוב ממערכות וכן כתב בעל מתנות כהונה במדרש רות וכן הוא בירושלמי פרק החולץ ובאגדת שמואל פסוק כ' והדבר צריך עיון ומה שכתב שם בירושלמי ויצא איש הבינים ממערכות פלשתים הוא פסוק מורכב משני פסוקים כמנהג בכמה מקומות:

פסוק כה
הראיתם האיש. בדגש הריש על פי המסורת ומכלול דף ע"ב:
והיה האיש. הוא"ו בגעיא:

פסוק לד
ונשא שה מהעדר. במקצת ספרי הדפוס כתוב זה וטעות הוא כי בכל ספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים כתוב שה וכן תרגם יונתן אימרא וכן כתבוהו החכם אברבנאל ובעל כלי יקר בפירושיהם והקונקורדאנציאה בשרש נשא ושרש שה ושרש עדר:

פסוק לה
והמיתיו. נכתב ביו"ד אחר מ"ם עם דגש בתי"ו:

פסוק לו
גם את הארי גם הדוב. בפסוק זה רבו החילופים בספרים ובמדרשים ובפירושי המפרשים במדרש ל"ב מדות דרבי יוסי הגלילי מריבוי אחר ריבוי כיצד גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך אילו נכתב ארי ודוב הייתי אומר שתים בלבד כשהוא אומר גם את גם הרי שלשה ריבויים מלמד שהיו שם חמשה חיות רעות כיצד ארי ושני גוריו והדוב וגורו כן נמצא זה המדרש בספר כריתות ובהליכות עולם וגם רד"ק הביאו עם שינוי מעט וכן במכילתא סוף פרשת בשלח ושים באזני יהושע זה אחד מארבעה צדיקים שנתן להם רמז שנים חשו ושנים לא חשו כוו'. דוד נתן לו רמז וחש שנאמר גם את הארי גם את הדוב וגו'. וכן הובא בילקוט שמואל ריש רמז קנ"ז וזו היא גירסת בעל מאיר נתיב אבל באגדת שמואל סוף פרשה כ' גריס גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך תני בשם ר' נתן ארבעה אריות ושלשה דובין הכה דוד באותו היום הה"ד ארי, הארי, את הארי, גם

את הארי, דוב הדוב, ואת הדוב ע"כ. וכן מצאתי בס"א כ"י ואת הדוב, ובילקוט מייתי הך אגדתא בלישנא אחרינא ומשבשתא היא ומשום הכי לא כתבינן לה ואולם בספרי קוקני ועתיקי דאתו לידי כתוב גם את הארי גם הדוב וכן תרגם יונתן וזו היא גירסת רד"ק ורבינו ישעיה והכי איתא בכולהו נסחי דספרד ובויקרא רבא סוף פרשה כ"ו ובמדרש אסתר רבתי פסוק ויהי אומן את הדסה. ובבא מציעא פרק המקבל וילמדנו סוף פרשה בשלח ונראה לי דעל כרחין צריך להגיהו כן בל"ב מדות דר' יוסי הגלילי דאמר התם בהדיא גם את גם הרי שלשה ריבויין ואי גרסינן גם את הארי גם את הדוב כדמייתי קרא התם מעיקרא הוו להו ארבעה ריבויין ואי הוה גרסינן הכי גם באגדת שמואל ניחא נמי למידרש דוב הדוב גם הדוב ואיכא בינייהו דאגדת שמואל דריש ריבוי שתי ההי"ן ה"א דהארי וה"א דהרוב להביא עוד שנים אחרים ורבי יוסי הגלילי ההי"ן לא דריש ורש"י ז"ל נראה שיש לו נסחא אחרת בפסוק ובמדרש ל"ב מדות עיין עליו וכעת יספיק מה שכתבתי במקום הזה:

והיה הפלשתי. הוא"ו בגעיא:

פסוק לח

ונתן קובע נחשת על ראשו. בקו"ף ומלעיל. וי"ס שכתוב בכ"ף והיא שגגת הסופרים שהמסרה מעידה עליו לית כוותיה בקו"ף וחד צנה ומגן וקובע (יחזקאל כ"ג:כ"ד) והוא מלרע ותרויהון מלאים ושאר קרויא כובע בכ"ף כולם בר מן אילין תרין בקו"ף רד"ק בפירושו ושרשים:

פסוק לט

ללכת באלה. ב' בקמץ על פי המסורת כמו שכתבתי למעלה סימן ט"ז:

פרק יח

פסוק א

ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד. מריש ספרא עד הכא יונתן בר מן תרין יהונתן וסימן ויאמר יהונתן אל הנער נשא כליו לכה ונעברה וגו' ויאמר יהונתן הנה אנחנו עברים אל האנשים ותרווייהו בחד עניינא לעיל סימן י"ד ומן הכא עד סו ספרא יהונתן בר מן חד וידבר שאול לקמן ריש סימן י"ט ועיין מה שכתב כלי יקר ומסורת ברית הגדול סימן תתקפ"ט:

ויאהבו. ויאהבהו קרי:

פסוק ו
ויהי בבואם. הבי"ת דגושה:
לשור. לשיר קרי:

פסוק ז
ותאמרן. כל נביאים וכתובים ותאמרנה נו"ן ה"א בסוף תיבה חוץ מזה שכתוב בנו"ן פשוטה מסורת פרשת ויצא:
באלפו. באלפיו קרי:

פסוק ט
עון. עוון קרי:

פסוק י
ויתנבא בתוך. מלת בתוך ברוב ספרים כתבי יד הבי"ת דגושה ולא ידעתי למה:

פסוק יד
ויהי דוד לכל. במסורת סוף פרשת תרומה מונה זה עם ה"א לכל דמטעין בהון דסבירין כל וקריין לכל:
דרכו. דרכיו קרי:

פסוק כ
וישר הדבר בעיני. כתב רד"ק בפירוש על וישר הדבר בעיני דוד שבסמוך שהוא ביו"ד אית"ן לבד ויו"ד השרש נפלה מהמכתב ועל זה לא כתב מאומה ובספר מכלול דף קכ"ד כתבו בתחלה ביו"ד אחד ואחר כך כתב שבמקצת ספרים ויישר הדבר בעיניו מלא בשני יודי"ן אבל וישר הדבר בעיני דוד חסר אבל בספרים שלפנינו שניהם ביו"ד אחת וכן נכון על פי המסורת דפרשת בלק שנמסר א' יישר וב' ויישר מלאים ואין זה מהם:

פסוק כב
את עבדו. עבדיו קרי:

פסוק כה
אין חפץ למלך במהר כי במאה ערלות. חד מן ה' פסוקים דלית בהון אם ומטעים בהון וסימן במסורה גדולה פרשת חיי שרה:

פסוק כז
וימלאום. קל הלמ"ד וכן במסורת ב' ומלאים וחברו וימלאום עפר פרשת תולדת יצחק:

פסוק כט
ויאסף שאול. נכתב באל"ף במקום וא"ו ובמקצת ספרים כתבי יד נכתב מבחוץ ויוסף קרי:

פרק יט

פסוק ז
ויבא יהונתן את דוד אל שאול. בספר אחד כתב יד נגררה האל"ף ונשאר לשאול ואין כן בשאר ספרים:

פסוק י
וימלט בלילה הוא. ד' דסבירין ההוא וכתיבין הוא וסימנם בלשון ארמי שתה ודמך וקם וערק:

פסוק יז
למה ככה רִמִּיתָנִי. בס"א רִמִּיתָנִי בקמץ התי"ו ולא יתכן שהמסרא מעידה רִמִּיתָנִי ב' הלא ברחל (בראשית כ"ט:כ"ה) ואתה שאול (שמואל א' כ"ח):
למה אמיתך. מלרע ורפי כמשפט כשיבא על אותיות אה"ע:

פסוק יח
וישבו בנוית. בניות קרי וכן כתב רד"ק נכתב הוא"ו קודם היו"ד וקרי היו"ד קודם הוא"ו ע"כ. וכן מצאתי כל הכתובים בענין בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים קדמונים אבל בספרי הדפוס אחרונים יש חלופים אחרים ואין בהם ממש ובזבחים פקר איזהו מקומן דרש רבא מאי דכתיב וילך הוא ושמואל וישבו בניות וכתיב הנה דוד בניות ברמה וכי מה ענין ניות אצל רמה אלא יושבים ברמה ועוסקים בנויו של עולם פירש בבית המקדש (כלומר) באיזה מקום יהיה כן כתיב בפירש רד"ק אמנם בנוסח גמרתינו כתוב וישבו בנויות בשני וי"ן והיו"ד באמצע. ונראה לעניות דעתי דרבא דריש קרא ומסורת כחדא דקרא היינו וא"ו קדים ליו"ד ומסורת יו"ד קדים לוא"ו והוי כאילו נכתב בנויות ובהכי מידריש שפיר ועוסקים בנויו של עולם דאי לאו תרי ואו"ין לא מצינן למימר בנויו ובמסורה רבתא במערכת אות וא"ו חשיב להו בהדי מלין דכתיב מוקדם מאוחר וחשיב לכולהו ב"מ תרי בתראי ולא ידענא טעמא:

פסוק יט
הנה דוד בנוית. בניות קרי:

פסוק כא
ויתנבאו גם המה ויסף שאול. אין ריוח באמצע כמו שהוא במקרא גדולה:

פסוק כב
בשכו. השי"ן בסגול במקצת ספרים ובמקצת בצירי:
ויאמר הנה בנוית. י"ב דסבירין ויאמרו ועיין מה שכתבתי בסוף פרשת מטות:
הנה בנוית. בניות קרי:

פסוק כג
אל נוית. ניות קרי:
בנוית. בניות קרי:

פרק כ

פסוק א
מנוות. מניות קרי:

פסוק ב
לו עשה. לא יעשה קרי ועיין כלי יקר ומ"ש בישעיה סימן מ"ט:

פסוק ג
כי כפשע. ברוב ספרי הדפוס בשי"ן הנקודה לצד ימין. וזהו פשע רב שהוא לשון פסיעה כמו שפירשו כל המפרשים מלשון אפשעה בה (ישעיהו כ"ז:ד') וכן פירש שם הראב"ע אפשעה בא כמו כי כפשע ע"כ. וכן אמרו במדרש בפסיעה אחת שנפטרתי מלפניו נצלתי גם בכל ספרים כתבי יד בשי"ן הנקודה לצד שמאל:

פסוק ה
ישב אשב. במקצת ספרים כ"י במאריך ביו"ד לא בשין:

פסוק ח
ועשית חסד על עבדך. על דסבירין עם ועיין מ"ש בפרשת ויצא סימן ל':

פסוק טו
ולא בהכרת. בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים חסר יו"ד וכן במסורת ב' חד חסר וחד מלא. דין הוא החסר והמלא הוא דאיזבל. והמדפיסים טעו בזה:

פסוק כ
צדה אורה. ה"א הכנוי רפה על פי המסורת ומשפטה להיות במפיק ואין לומר כי הה"א בסופה במקום למ"ד בתחלתה שאם כן היה ראוי להיות בטעם מלעיל וזהו בטעם מלרע שרשים והגהה שם:

פסוק כד
על הלחם. אל הלחם קרי:

פסוק כט
אמלטה נא. מלעיל אמלטה נא שמה פרשת וירא מלרע כמו שכתב שם:

פסוק ל
בן נעות. מלת בן בסגול וכן כתב השרשים בשרש פוה ובספר הרכבה אות הנו"ן. וכתב המכלל יופי שאינו במקף ובספרים מדוייקים שלפני הוא במקף ועיין לוית חן פרק ז' מהשער השביעי:

פסוק לח
נער יהונתן את החצי. החצים קרי:

פסוק מ
לך הביא העיר. מלא יו"ד על פי המסורת ועיין מסורת הברית הגדול סימן תתק"ז:

פסוק מא
וישקו איש את רעהו. השי"ן בדגש בכל ספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים:

פרק כא

פסוק ב
נבה מלעיל:

פסוק ו
עצרה לנו. הצד"י במאריך:
כתמול. בספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא וא"ו ועיין מ"ש בפרשת ויצא סימן ל"א:

פסוק ט
ויאמר דוד לאחימלך ואין. מלת ואין האל"ף בחירק בכל המדוייקים וכן כתב רד"ק ובמקצת ספרי הדפוס האל"ף בצירי ואין להשגיח בהם:

פסוק י
תננה לי. בלמ"ד דגושה מכלול דף ק"ו:

פסוק יב
באלפו ודוד ברבבתו. פיו ק' תיו ק':

פסוק יד
ויתו על דלתות. בא בקמץ התי"ו שלא כמנהג חביריו מכלול דף קנ"ט:

פסוק טז
יבוא אל ביתו. בספרים כ"י ודפוס ישן מלא בוא"ו ואל"ף:

פרק כב

פסוק ה
ובאת לך. התי"ו בקמץ:

פסוק ו
ושאול יושב בגבעה. בספרים מדוייקים מלא וא"ו והוא אחד מן המלאים בסיפרא על פי המסורת עיין עליהם:
תחת האשל. במקצת ספרים מדוייקים האל"ף בסגול ועיין מ"ש בפרשת וירא על ויטע אשל:

פסוק י
וצידה. ברוב ספרים ישנים מלא יו"ד:

פסוק יב
שמע נא. השי"ן בגעיא:

פסוק יג
אלו. אליו קרי:
ושאול לו. האל"ף בחולם:

פסוק יד
ונכבד בביתך. במקצת ספרים הבי"ת בקמ"ץ כמשפט הבינוני ומתחלפים בפתח ובמסורת נכבד ב' פתח וסימנהון ולא נכבד עליך (שמואל ב י"ג:כ"ה) וישב דוד לביתו וגו' מה נכבד היום (שמואל ב ו':כ') וכתב שם רד"ק מה נכבד היום נפעל עבר כי הוא פתוח:

פסוק טו
לשאול לו. חד מן תיבותא דיתירין וא"ו וחטפין קמצין וסימן במסרה רבתא:

פסוק יז
אזנו. אזני קרי:

לפגע. עיין מה שכתבתי בפרשת חקת על מלת לסבב:

פסוק יח
ויאמר המלך לדויג. לדואג קרי כי היה נקרא דויג ודואג כמו שאומר ויסב דויג ולא קרי דואג ויש ספרים שגם הוא קרי דואג והקרי הוא לפי שברוב היו קוראים אותו דואג ונראה כי בשעת המעשה קראו הכתוב דויג לגריעות שמו ע"כ לשון רד"ק. ובירושלמי פרק חלק ויאמר המלך לדויג אמר ר' יהודה בר פזי לדויג כתיב א"ל נתפסת כדג אתה עבדתא רבתא סוב אותה ופגע בכהני ה' פירוש אמר לו שאול נתפסת כדג שנאחז במצודה שאחר שעשית הגדולה דהיינו שהלשנת עליהם וחייבתם מיתה גם כן יש לך להרגם על דרך יד העדים תהיה בו בראשונה. והתם בבבלי דריש ר' יוחנן בתחילה היה הקב"ה כביכול יושב ודואג שמא יצא זה לתרבות רעה לאחר שיצא אמר ווי שיצא זה ופירש רש"י אמר ווי להכי כתיב דויג ובמסורה דואג ג' וסימן ושם איש מעבדי שאול. והוא נצב על עבדי שאול. בבוא דואג האדומי. ושארהון דויג כתיב ועיין כלי יקר:

פסוק כ
וימלט בן אחד. ד' בצירי ומקף וסימנהון ותלד בן ששי ליעקב. ודין. והוליד בן פריץ. ולמפיבשת בן קטן. וסימן יעקב זעיר אשתזיב מאחוה ועיין מ"ש בפרשת ויצא סימן ל':

פסוק כב
כי שם דויג. דואג קרי:

פרק כג

פסוק א
את הגרנות. הגימ"ל בחטף קמץ בנסחאות כ"י וגם בדפוסים קדמונים ועיין עוד מ"ש ביואל סימן ב':

פסוק ב
בפלשתים האלה ויאמר. פיסקא באמצעות פסוק:

פסוק ג
ואף כי נלך קעלה. בספרים מדוייקים חסר יו"ד:

פסוק ד
קום רד קעילה. בספרים מדוייקים מלא יו"ד:

פסוק ה
ואנשו. ואנשיו קרי:

וישע דוד את ישבי קעילה. מלא ובקצת ספרים חסר:

פסוק יא
הגד נא לעבדך ויאמר. בקצת ספרים יש פיסקא באמצע פסוק:

פסוק יב
ביד שאול ויאמר. בקצת ספרים יש פיסקא באמצע פסוק:

פסוק יג
ויצאו מקעלה. בספרים מדוייקים חסר יו"ד וכן הוא כפי המסורת שהביא המדפיס במקרא גדולה ולפי דבריו רבו החילופים בספרים וכבר ברירנא כל דוכתי דאית בהון ספיקא כדאשכחנא בספרי עתיקי:

פסוק טו
במדבר זיף בחרשה. הרי"ש בשוא נח שהמלה מלעיל והה"א נוספת וכן כולם שבפרשה:

פסוק כח
מרדף. בספר אחד כ"י המ"ם בצירי וטעות הוא כי בשאר ספרים בחירק וכן כתב רד"ק בחירק המ"ם שלא כמנהג ובכמה ספרים מדוייקים המ"ם בלא מאריך ובמסורת ב' וחסר וחברו מרדף אחרי ישראל (שמואל ב י"ח:ט"ז) וגם הוא בלא מאריך ובחירק כמ"ש שם וכן במכלול דף ס':

פרק כד

פסוק א
ויהי כאשר שב וגו'. כאן מתחיל סימן כ"ד:

פסוק ד
איביך. איבך קרי:

פסוק ח
מן המערה. מהמערה קרי והוא חד מן ח' מילין דכתיבין ב' מלין וקריין חדא מלה וסימן במקרא גדולה ד"ה ב' צ"ד:

פסוק י
אשר נתנך ה' היום בידי. יש פסיק בין ה' להיום ובין היום לבידי ודכוותיה בפסיקתא דנביאים אשר נתנך ה' היום ביד דלקמן סוף סימן כ"ו. אך בספרים שלנו אין בפסוק דלקמן פסיק כי אם בין ה' להיום:

ואמר **להרגך**. לבן נפתלי הרי"ש בקמץ חטוף הגימ"ל בשוא ולבן אשר הרי"ש בקמץ רחב עם געיא והגימ"ל בשוא ופתח כן כתב רד"ק בפירוש ובמכלול דף ל"ט והגהת לוית חן שער ו' פרק ג' וכן ראיתי בחילופי בן אשר ובן נפתלי ובכמה ספרים מצאתי כבן נפתלי ואחד מכל אלה לא מצאתי כבן אשר ובספרים ספרדיים הרי"ש בקמץ רחב עם מאריך והגימ"ל בשוא לבדו ואפשר שזה יהיה דעת בן אשר. ולפי דעתי זהו אחת מן המבוכות שנפלו במקצת ספרים שכל שוא הבא אחר מאריך עשאוהו שוא ופתח כמו הגעיא הבא בראש תיבה ולא הבחינו ביניהם וכעת בחרתי בקיצור שעתיד אני להאריך בענין זה במאמר מיוחד בס"ד אם יאריך ה' ימי׳:

ותחס עליך. החי"ת בקמץ חטוף לא בפתח ועיין מ"ש ביחזקאל כ':

פסוק יח

ואת. ואתה קרי׳:

פרק כה

פסוק ג

ושם אשתו אבגיל. חסר יו"ד קדמאה וכן צריך להגיה במסורת שמואל ב' ג':

כלבו. כלבי קרי׳:

פסוק ה

ושאלתם. האל"ף בסגול וכן כתב רד"ק בשרשים ותמיהני על מה שראיתי במקרא כ"י ישנה האל"ף בפתח וגם בחילופי הדפוס וכ"י כתוב לבן אשר בפתח ולבן נפתלי בסגול ודבר זה שאלתי את רבותי ולא אמרו לי דבר׳:

פסוק ז

לא הכלמנום. הה"א בסגול ומשפטו בחירק על המנהג בשלמים מסורת ורד"ק בפירוש ומכלול דף פ"ב ושרשים׳:

פסוק ח

על יום טוב בנו. חסר אל"ף מהמכתב ונשארה במבטא רד"ק בפי' ומכלול דף קמ"ט ושרשים והוא חד מן ט' מלין חסר אל"ף בלישנא דביאה וסי' במסורת ירמיה ל"ט׳:

פסוק יא

את לחמי. החי"ת בשוא לבדו׳:

פסוק יב
ויהפכו. בספרים כ"י מדוייקים היו"ד והה"א בפתח והפ"א בשוא נח וכן כתב רד"ק בשרשו ובמקצת דפוסים ישנים היו"ד בצירי והה"א בקמץ וַיֵּהָפְכוּ ובמקצת דפוסים אחרונים וַיַּהַפְכוּ בדגש הפ"א וכ"י עקר וראיה גמורה ממסרה רבתא דבמערכת אות הוא"ו איכא כ"ב זוגין נסבין וא"ו יו"ד בריש תיבותא ונסבין וא"ו בסופיה חד מלרע וחד מלעיל כמו וַיִּתְאַו המלך יפיך (תלים מ"ה) מלרע. וַיִּתְאַו דוד ויאמר (דברי הימים א י"א:י"ז) מלעיל. וחד מן זוגיא דאמרי התם הוא דין וישלחם וַיַּהַפְכוּ ארץ (איוב י"ב:ט"ו) מלרע. וַיַּהַפְכוּ נערי דוד לדרכם מלעיל. וזהו מן אחד מטעין מלעיל ומלרע הנזכר מבעלי המסורת שאינו על הנחת טעמים רק על השתנות הנקודות וזה במלות שנמצאו שנים שנים שקראו להם זוגים ובראשון אותיות כל"ב או הוא"ו שבראש האיתן ובמלה אחת הן נקודות בשוא ובחברתה בפתח ודגש אחריה כמו שזכר בעל מסורת המסורת במאמר ד' ואין ההפכות אחר ביניהם:
ויגדו לו. בספרים מדוייקים חסר יו"ד:

פסוק יד
ויעט בהם. היו"ד קמוצה מענין עיט שהוא העוף אבל ויעט העם אל השלל (שמואל א י"ד:ל"ב) היו"ד פתוחה שהוא מענין נטייה וכן במסורת ויעט ב' חד קמץ וחד פתח:

פסוק יח
ותמהר אבוגיל. אביגיל קרי:
עשוות. עשויות קרי ורבותינו דרשו בפרק ראשית הגז שמעשות את בעליהן ואומרות לו קום עשה מצוה חדשה מאי ניהו ראשית הגז דכתיב ביה צאן דמשמע מרובה דאי בבכורה ומתנות אפילו חדא מחייבא:

פסוק כ
והיה היא רכבת. חסר וא"ו וראה מ"ש בפרשת נח סימן ז':

פסוק כג
ותשתחו ארץ. חד מן ה' דסבירין ארצה וחימן במ"ג בפרשת ויגש:

פסוק כד
באזניך. האל"ף בקמץ לבד:

פסוק כו
ועתה אדוני. כ"כ ועתה לא ואתה וכן תרגום יונתן וכען:

פסוק כט

לְרָדְפֶךָ. הדלת בקמץ חטוף ובנ' כ"י מצאתי לְרָדְפֶךָ ואין לרדוף אחריה ובחילופים הדל"ת רפה לקריאת בן אשר ולבן נפתלי בדגש ואין שינוי אחר ביניהם:

והיתה. הוא"ו בגעיא:

פסוק לא

ולשפך דם חנם. איתא במסרה רבתא במערכת אות הוא"ו כל תיבותא דיתירים וא"ו וקמצין חטפין ותמן כתוב לשפוך דם נקי דאביגיל ולא נמצא במקרא רק זה הפסוק שכתוב ולשפך דם חנם ובכל הספרים הוא בלא וא"ו והוא מן התימא ולי יש לומר דאולי ואת היתה קריאת בן נפתלי ודברי בעל מסרה זו מיוסדים עליה כמ"ש אצל תדרוש רשעו בל תמצא (תהילים י׳:ט"ו) ואין אנו סומכים על קריאתו:

פסוק לב

ויאמר דוד לאביגל. הגימ"ל בפתח ויש ספרים שגם זה כתוב לאביגיל וטעות נפל בהם וכן במדרש הובא בילקוט אמר ר' יצחק פסוק זה הזכיר פגם של אביגיל. אביגל חסר יו"ד מפני שנתנה בו עיניה כשהיא אשת איש. ולשון המדרש באגדת שמואל כך הוא וזכרת את אמתך אמר ר' יצחק פזוק מוזליך וחסיל שועתיך לפי שנתנה עיניה בו כשהיא אשת איש לפיכך פגמה הכתוב אביגיל תניינא אביגל כתיב ע"כ. ואם אין טעות בגירסא צריך לומר דקרי תניינא לשני הנזכר בפסוק בתר שראתה את דוד דהיינו מתחלת ותרא אביגיל את דוד וגו' וכן אמרו בירושלמי דסנהדרין פרק כהן גדול וזכרת את אמתך מלמד שפקרה עצמה וכיון שפקרה עצמה פגמה הכתוב בכל קרייא אתקרי אביגיל בר מהדין פסוקא ויאמר דוד לאביגיל. ואתיא כהא דאמרינן בפרק קמא דמגילה ובבא קמא פרק החובל היינו דאמרי אינשי איתתא בהדי שיתא פלכא אי נמי שפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי מטייפין:

פסוק לג

והשע ידי לי. במקצת ספרים חסר וא"ו בין ה"א לשי"ן וכן נמסר עליו לית חסר ובמסורת בירמיה סימן א' והושע ג' וסימן מבוא בדמים והושע ידך לך דלעיל. וברוך טעמך וברוכה. והושע לא יושיעו להם בעת רעתם (ירמיה שם) ע"כ. ושלשתם השי"ן בצירי לא בחירק כמו שראיתי בספר אחד כ"י:

פסוק לד

לולי מהרת. במקצת ספרים כ"י כתוב לולא באל"ף ומסיר עליה לולא ד' בקריא וסימן כי לולא התמהמהנו. לולא חרשתם בעגלתי. כי לולא מהרת. לולא האמנתי לראות ע"כ.

אבל בספרים אחרים כתובה לולי ביו"ד ומסרה שלהם גם כן ד' לולא באל"ף ומשמיטים זה ומונים לולא דברתי כי אז (שמואל ב ב׳:כ״ז) דרף דבהנהו ספרי נמי דכתיב הכא לולא באל"ף לא קבעי נפשייהו במסרא דילהון ולא מברר להו שפיר. ובשמואל ב' סימן ב' מסרי כלישנא דמסרא דילן התם ובפרשת מקץ:

ותבאתי. ותבאת קרי ועיין בספר הרכבה אות הוא"ו:

פסוק לז

ותגד לו אשתו. במקראות כ"י ודפוסים קדמונים הגימ"ל בסגול:

פסוק מב

ההלכת. במקצת ספרים מלא וא"ו בתראה ולפום מאי דמסיר בעל המסורת בפרשת ואלה שמות חסר דחסר:

פרק כו

פסוק א

הישימן. ברוב ספרים ישנים חסר וא"ו וכן חברו שבסמוך:

פסוק ה

סביבתו. סביבותיו קרי:

פסוק ז

מראשתו. מראשותיו קרי:

סביבתו. סביבתיו קרי והוא מלא יו"ד אחר הבי"ת:

פסוק ח

אויבך. כן הוא בספרים מדוייקים ונמסר עליו לית וכתיב כן לא כמ"ש במקצת ספרים אוֹיְבִיךְ ביו"ד יתירה. וכן נראה שזהו דעת רד"ק שלא כתב על זה כלום כמ"ש למעלה בסימן כ"ד:

פסוק יא

החנית אשר מראשתו. מראשתיו קרי:

פסוק טז

המים אשר מראשתו. מראשתיו קרי:

פסוק כב

הנה החנית. חנית קרי:

פסוק כג
ואת אמנתו. בכמה דפוסים אחרונים בחטף פתח ואין להאמין להם כי בכל ספרים הרשומים בכתב אמת וגם בדפוסים ראשונים בחטף סגול:

פרק כז

פסוק א
לבקשני עוד. בספרים כ"י ובקצת דפוסים ישנים הקו"ף רפה:

פסוק ב
בן מעוך. בקצת ספרים העי"ן בשורק ושגגה היא שהמסרה מעידה לית מלאפום וחד ומעוך וכתות:

פסוק ג
היזרעאלת. במקצת ספרים כ"י חסר יו"ד ונמסר עליו ה' ב' חסר יו"ד והכי נמי נמסר במסרה רבתא מערכת אות היו"ד זיל קרי התם:

פסוק ד
יוסף. יסף קרי:

פסוק ו
צקלג. נ"א ציקלג מלא וי"ס שהצד"י במאריך בשניהם שבפסוק אף על פי שאין בהם יו"ד כמ"ש בסי' ל' דספר זה ובספר שני סי' ד:
לכן היתה צגלק. סבירין על כן. מסורת:

פסוק ח
והגרזי. והגזרי קרי:

פסוק י
הירחמאלי. היו"ד דגושה בספרים מדוייקים:

פרק כח

פסוק ג
ושמואל מת וגו' ושאול הסיר האבות ואת הידענים. במקצת ספרים כתוב הסיר את האבות אבל במדוייקים כ"י אין בהם מלת את וכן במאור נתיב שרש אוב ושרש סור:

פסוק ה
וירא. ברוב הספרים ביו"ד אחת בלבד:

ויחרד. במקצת ספרים ספרדים החי"ת בשוא לבדו:

פסוק ח
קסומי. יתיר וא"ו והסמך בחטף קמץ והוא חד מן יתירין וא"ו חטפין קמצין על פי המסורת:

פסוק ט
ולמה אתה. מלת ולמה מלרע ורפה כמשפט:

פסוק י
אם יקרך. דגש הקו"ף לתפארת מכלול דף ד' ועיין עוד בדף קס"ה:

פסוק טו
למה הרגזתני. מלת למה בא בדגש ומלעיל על הה"א מכלול דף רי"ז ובפירוש רבינו ישעיה כאן ועיין מ"ש בירמיה ט"ו:

פסוק טז
ערך. חסר יו"ד ברוב הספרים:

פסוק כ
וירא מאד. בספרים מדוייקים ביו"ד איתן לבד ויו"ד השרש נעלמת מהמכתב וכן כתב רד"ק:

פסוק כג
וישב אל המטה:

פסוק כד
ולאשה ענל. חצי הספר:

פרק כט

פסוק ה
באלפו. באלפיו קרי. ויש ספרים שכתוב בפסוק באלפיו ביו"ד:
ברבבתו. ברבבותיו קרי:

פסוק ו
באך אלי. בספרים מדוייקים בלא וא"ו אחר הבי"ת:

פרק ל

פסוק א
ואנשיו צקלג. יש ספרים שהצד"י במאריך כמ"ש לעיל בסימן כ"ו:

פסוק ב
וינהגו. המסורת עליו לית מלעיל ואחד מלרע וְיִנְהֲגוּ וילכו שבפרשה זו לקמן וזהו אחד מהזוגים שזכרתי למעלה בסימן כ"ה ע"ש:

פסוק ו
מרה. לית בטעם מלעיל וכן נמנה במסר הגדולה בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית כוותיה וגם רד"ק כתב כי מרה פעל עבר כי הוא מלעיל בשני פשטין:
על בנו. בניו קרי:

פסוק יג
למי אתה. בספרים מדוייקים כ"י ובדפוס קדמון הלמ"ד בגעיא:

פסוק יד
ואת צקלג. נ"א צקלג ועיין מה שכתבתי לעיל:

פסוק טו
השבעה לי. בס"א כ"י השי"ן במאריך:
ואורדך. בספרים כ"י אין מאריך ברי"ש:

פסוק כא
וישיבם. במסורת הדפוס וישיבם ב' וסימן ויושיבם בהר וכו' וטעות הוא וצריך לומר וישבום במקום הזה (שמואל א' י"ב) ומשתניין באתיהון ובנקודתהון:

פסוק כד
הירד ספר אחד. הירד כתיב חסר היורד קרי מלא. וס"א הירד כתיב וקרי. וס"א היירד כתיב היורד קרי:

פרק לא

פסוק יא
יביש. בספרים מדוייקים מלא יו"ד ואזלא כוותיהו מסורת דסוף שופטים:

פסוק יג
ויקחו את עצמותיהם. אין בצד"י דגש:

תחת האשל. יש ספרים בשש נקודות ויש ספרים בחמש ועיין מה שכתבתי בפרשת וירא על ויטע אשל: